

I tau tetahi mate nui ki runga i nga Maori i te rironga mai o ratou whenua i runga i taua Ture. I riro mai hoki aua whenua i te hunga kaha kore I rite nga tangata e mau ana o ratou ingoa i roto i te tiwhikete take ki tetahi kahui hipi kahore nei o ratou hepara kai arahi ranei a no to ratou kuaretanga hohoro tonu te poto o o ratou whenua i tika nei kia neke ake nga utu a meinga ana nga whenua i whakarerea iho e o ratou tupuna hei kainga hei ngakinga ma ratou he taonga e taea ana te hoko, a kore iho to ratou kaha i te wehewehe ke o nga whakaaro. A hinga ana te mana o nga rangatira. I karapotia ratou e nga whakawai a te tangata. A i runga i te nui o te hiahia o te tangata ki te moni hei hoko kakahu hei hoko kai hei hoko rama ka hohoro tonu to ratou powhiri i nga Pakeha e haere mai ana ki te hoko a tere tonu te tuku a aua Pakeha i te moni me te waipiro ki nga Maori. A he mea ano kihai i tau te pai ki te katoa i runga i te arai o te whakanohonoho tangata ki runga i te whenua, he maha hoki nga whenua nunui i riro i nga Pakeha whai moni i runga i aua riihi me aua hoko. Na to ratou whiwhi ano hoki i te moni i taea ai te utu nga Kaiwhakahaere Maori me nga kaiwhakamaori me nga roia a i ahei ai te rui haere i te moni ki runga i nga whenua Maori. A ahakoa te poka o enei tikanga i nga whakaaro o te tokomaha he mea ano e takahia ana te ture i runga i aua mahi. E hara ia i te mea no nga tangata na ratou nga moni i utua ki runga i aua whenua te he o nga whakahaerenga katoa. Kahore, erangi he mea ano kahore ratou e mohio ki te ahua o nga tangata e whakahaere nei i nga tikanga ma ratou. Heoi hoki ta ratou i hiahia ai kia riro i a ratou te hoko i nga whenua momona a nga Maori. A tukua atu ana ma a ratou kaiwhakahaere te hoko te riihi ranei a he mea ano e mahia hiangatia te whakaoti i nga take ki nga whenua kia riro ai i te Pakeha. Erangi i puta mai aua mahi katoa i runga i nga tikanga i whakamana e te Paremete. Tena atu ano hoki etahi he i puta mai i runga i nga Ture i hanga erangi kahore e taea te kimi i etahi kino hei rite ki enei kua puta nei i Niu Tireni i runga i te pohehe o te hanga o aua Ture. Kahore rawa hoki tetahi hikipene i toe ki nga Maori i runga i nga miriona eka kua hokona e ratou. A meake nei te pau ai te toenga o nga whenua e toe ana kia ratou. Kia torutoru ake nei nga tau e mahi ana te Kooti Whenua Maori i raro i enei tikanga e mahia nei i inaianei, a kia torutoru ake nei nga whakatikatikanga i te Ture e ahei ai nga Pakeha te hoko noa i te whenua o nga Maori, heoi kua kore rawa he whenua e toe ki nga Maori. Ehara hoki i te mea na te rironga anake o nga whenua o nga Maori i mate ai ratou erangi i pa ano hoki he mate ki a ratou i a ratou e noho ana e ngaki ana i a ratou whenua. No te mea e whai mana ana te tangata kotahi i roto i te rarangi ingoa o nga tangata kotahi rau ki te noho i runga i taua whenua haunga etahi o ratou, kihai hoki i taea e tenei e tenei tangata o ratou te mahi i tana piihi whenua ake. Inahoki ki te mea e taiapa ana nga tangata tokorua tokotoru ranei i tetahi piihi hei pariki, hei rana haerenga hipi kau ranei, ka here mai ano hoki etahi atu ka whiu i a ratou kau me a ratou hipi ki runga i taua wahi. A i runga i te hopohopo tonu ki aua tu mahi e patu nei i te Maori tau ana te pouri ki runga i nga Maori katoa. I nga takiwa o mua e tiakina ana nga mahi a te hunga mahi e nga rangatira Maori hui atu ki a ratou ritenga Maori ano erangi no te taunga o te ture Pakeha ki runga i a ratou katahi ka tahuri te hunga mangere ki te kai i te hua o nga mahi a etahi. Na ahakoa ena mate tena atu ano etahi te whai haere ana i runga i nga ture e hanga ana mo te Kooti Whenua Maori. Tonoa ana nga Maori kia kawea a ratou whenua ki te Kooti ki reira tautohe ai i nga take ki aua whenua kua taea ano e ratou te whakatau e o ratou runanga, heoi titiro ana nga Maori ki tenei tu tango whenua a te Pakeha a mea ana ratou i ahua rite tonu ki nga mahi raupatu a te Maori o mua. I mua hoki i mau nga Maori ki te pu, ki te tao, ki te taiaha hei patu, tetahi inaianei kua waiho ko nga roro me nga arero hei raupatu whenua. I nga wa o mua e tika ana nga huarahi katoa e whakaaro ai te tangata hei patu i te taua heoi mahara ana nga Maori i te mea kua waiho ko te ture hei huarahi whakatete ki nga take ki nga whenua mahara ana ratou he tika hoki nga huarahi katoa e mahara ai ratou hei huarahi kia riro mai ai nga whenua i a ratou. I ki a Kapene Pirihi me te Komihana Tiaki o Nepia, me Tiati Wari i a ratou i Waipawa he tika tonu taua ki a nga Maori me etahi atu hoki.

I roto i enei wa kahore e taea te whakarongo ki nga korero o te tini o te Maori a ko te mahi a etahi e hara anake i te tu kino i te hunga ora erangi e inuru ana hoki i te hunga kua mate a e ki ana etahi kaiwhaki korero kua tohungatia te tangata ki te hanga wira tangi ke nei te ahua a e rite ana ki nga oati teka e oatitia nei i roto i te Kooti Whenua Maori. Mehemea e whai korero ana nga Maori i roto i o ratou runanga ka whakaae ano ki te teka me te pono o nga korero ahakoa kahore e tau he painga ki a ratou a kei te korerotanga i roto i te Kooti Whenua Maori kahore e rikarika te whakaaro ki te oati ki tetahi take ahakoa timata mai te teka i te timatanga o aua korero a tae noa ki te mutunga.

Kihai nga he i puta mai i runga i nga ture Whenua Maori i tau anake ki nga Maori, kihai ano hoki i tau ki nga Pakeha anake e pa ana ki te hoko ki te riihi i aua whenua erangi kua whakahau aua raruraru me nga whakatete i te whakaaro o te tokomaha, kua ki hoki nga Kooti o te koroni i nga mahi whakawa mo runga i aua mahi, kua ki hoki te Paremete i nga petihana, kua hono tonu te ara o nga korero whakapouri i te ngakau, me te pau katoa nga taima o te Komiti a i ahakoa te nui o te utu i runga i aua mea e tau ana ki runga i te koroni puta atu te awangawanga ki runga i nga ngakau o te tokomaha.

E waru nga Ture i pahitia i te tau kotahi ara i te tau 1888—a e iwa i te tau 1889 hei Ture Whakahaere i nga Whenua Maori me nga Kooti haunga etahi atu ture e pa iti ana ki aua mea, a i kokiritia mai ano hoki etahi atu ture erangi i patua i whakarerea ranei. I neke ake i te kotahi mano nga pitihana Maori i tukuna mai ki te Paremete i roto i nga tau kotahi tekau ara i te tau 1880 tae atu ki te tau 1890 hei whiriwhiri ma te Runanga Nui.

TE KOOTI WHENUA MAORI.

He maha nga tangata kaikorero i whaki mai i te iti haere o te mana o te Kooti Whenua Maori. Kei te roa rawa atu te wa inaianei i o mua wa e pau ana mo te whakawa i te keehi kotahi. A kua neke rawa ake nga utu mo te whakawakanga inaianei i o mua utu, kei te huhua noa atu hoki nga hikitunga me nga nukuhanga o te Kooti me te nui ano o te raruraru. Kua nui haere hoki nga tono whakawa tuarua. A kua kore haere nga tikanga i roto i te Kooti e ki ai he Kooti Whenua Maori a kua tino Kooti Pakeha—e ai te ki a Hone Peete, “ko te ingoa anake e